

Fehér-tavi — fertői hétköznapi Szeretem én nagyon...

A Pusztaszeri Tájvédelmi Körzetben a Szegedi Állami Gazdaság mesterséges halastavaiban az idén a száraz tómederre fészkeltek 33 pár gulipán. 11 pár költése lett eredményes, fiókáik száma 37. Később ezek fészkeket is elárasztották, 4 fészkek június 5-én kerültek víz alá, a maradék 7 pedig 25-én.

A fiókák fészekhagyók, ami azt jelenti, hogy tudnak úszni, követik szüleiket, ha van hová. Itt az üzemi vízszinten levő, mélyvízű halastó nem jöhet számításba — mint élőhely — a tocsogókhoz szokott, abból táplálkozó gulipánoknak. A nádas, a legelített tölts sem megfelelő élőhely számukra. A fiókák táplálékszerzési és életbenmaradási esélyei a ragadozók miatt is erősen lecsökkennek.

Az árasztások kezdetéig ki nem kelt 22 fészekből 80 tojást gyűjtöttünk össze és szállítottunk a budapesti állatkertbe keltetni. A kikelt fiókákból kilencet megkíséreltünk vadonkelt fiókák családokkal elfogadtatni. Nyolcat befogadtak, közülük 4 elpusztult. Feltehetően valamilyen kismélység, vagy róka végzett velük. Az árasztásig a másik 4 együtt élt vadonkelt társaival és szépen fejlődött. A megszokott tómeder, az ideális táplálkozás és a fészkektől való biztonsága helyett az új hely keresése és elfoglalása várt a családokra, a röpképes korukig védtelen fiókákra. Az árasztáskor az apraja alig egy hetes lehetett, még egy hónap kellett volna a teljes kifejlődésig.

A gulipánoknak még megfelelő élőhely erősen összehúzóódott, emiatt a fiókák családok kis területre zsúfolódtak össze. Állandóvá vált a revírharc, az élőhelyért folytatott küzdelem, az idősebbek marakodtak, nem kímélve a fiókákat sem. Három családból 7 fióka tűnt el, közülük három az állatkertben keltetett és repatriált (visszavadt) példány.

Az állami gazdaság tulajdonképpen segítőfőként mutatkozott, június 25-ig kérésünkre elhalasztotta a tó feltöltését. Az időt meghosszabbítani nem tudta, mert az alkalmazott technológia miatt egy július 10-i árasztás esetén 400 ezer forint kára — elmaradt haszna — lenne, ami július végéig elérné az 1,2 millió forintot. Ezt az összeget jelenleg sem a természetvédelmi hatóság — a Kiskunsági Nemzeti Park — sem a gazdálkodó egység — a Szegedi Állami Gazdaság — nem tudja finanszírozni. (Zárójelben azért annyit még meg kell jegyezni, hogy ez év májusában a Fehértavon elpusztult 150 kiskócsagtőjéért kiszabható 4,5 millió forint természetvédelmi bírság elmaradásáért „cserébe” egyezséget lehetett volna kötni.)

Dr. Csizmazia György a kiskócsagpusztulásról tudósító cikkre azonnal válaszolt. A konkrét fészkelési adatok közlése — talán ismerete — nélkül cáfolja, hogy az itt elpusztult szaporulat a hazai állomány egytizede, ugyanakkor elislik olyan apróság (?) felett, hogy az á.g. illetékese nemcsak a halálról, de még a halászok munkabéréit is a természetvédelmi kiadások közé sorolja. Ez pedig nem kis összeg, havi 300 ezer forint.

Minden bántó szándék nélkül: A korrekt tájékoztatás érdekében fel kellett volna tüntetni, hogy dr. Csizmazia György felállításban, mint szaknácásadó az á.g. alkalmazottja. Esetleg így lesz érthető az alábbi gondolatok. A DM. 1985. június 17-i „Fehértői madarak” című cikkében még ezt írja 35–40 gulipánfészkelés szaporulatának pusztulása után, amit az á.g. árasztása okozott: „S hisszük, hogy a fehér-tavi halgazdálkodás mellett a természetvédelemnek is van és lesz jelentősége.”

Azóta megtalálta az „igazi megoldást”. A DM. 1989. június 13-i „Pán és gulipán” című írásából megtudhatjuk: „...amikor fészkeléshez készülnek, el kell riasztani innen őket, keresnek új hazát, szóródnak szét a kis névtelen szikések közt, más szikes rezervátumokban. Ez az egyetlen humánus (?) előrelátó megoldás ma itt a fehér-tői gulipánok érdekében.”

A „Béke veled kiskócsag” című cikkben (DM. 1990. május 7.) ezt a „holtbiztos” receptet kiterjeszti más, fokozottan védett fajokra is. „Ha időben közbelépünk, fészkelés kezdetén riasztható a kiskócsag, s máshol fészkel.”

A természetvédelem fő feladata tehát az, hogy az Európa híré, nagy múltú védett területre a szegedi Fehértóról az ott fészkelni akaró védett,

esetenként fokozottan védett madarakat távol tartsa. Ennek a madárúzésnek folyamatosnak kell lennie, mert Beretz Péter munkáiból tudjuk, hogy a terület a közép-európai madárvonulás egyik legfontosabb állomása. A természetvédelmi őrkora tavasztól a fészkelési periódus végéig szorgalmasan riasztgathat...

Ennek némileg ellentmondanak a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet védettségiéről 1976-ban megfogalmazott alapelvek. A tájvédelmi körzet azért létesült, hogy: „biztosítsa a védett madarak háborítatlan fészkelését, táplálkozását és vonulását.” Elgondolkodtató, mi oltalmuk lehet a madaraknak ilyen „aktív természetvédelem” mellett a nem védett tájakon.

Furcsa, hogy az aktív természetvédelem részeként fel sem merül az áttérés egy környezetbarátabb technológiára. Ez annál inkább sajnálatos, mivel létezik olyan megoldás, amely mind a halászoknak, mind a természetvédőknek jobb lenne a jelenleginél. Ezt nem a természetvédők, hanem halászati szakkönyvek és szakírók állítják. Lényege, hogy évről évre 1–1 tömegségnek szárazon kellene maradni ahhoz, hogy a halparaziták elpusztuljanak. Mellesleg az érintett egységekben a plankton is bőségebb lenne, így a természetes haltáplálék feldúsulna.

Hangsúlyozni kell, senki sem akarja a halászcsoportok gyermekeinek kezéből kivenni a kenyeret, de azt sem tudjuk elfogadni, hogy a mi és a halászok gyermekei már csak fényképekről vagy jobb esetben múzeumi példányokról ismerjék meg a Fehértó egykori madárvilágát.

Az állatkerti keltetés — mesterséges fiókanevelés — visszavadtatás nem perspektíva, hisz a nagy költségek ellenére csekély hatásfokú. Nem vetekedhet a szülők által felnevelt madarakkal. Az emberhez szokott gyámoltalan „tápos” keltetői fióka a zárttérű tartás következtében rendszerint beteg is: talpfekély, szemgyulladás kínozza.

Az elmúlt évek próbálkozásai: 1982-ben 11 példányt engedünk szabadon Kardoskúton; 1987-ben ugyanitt 46 darabot tettünk ki, közülük az időjárás 12-vel végzett; 1989-ben a Hortobágyi Nemzeti Park területén 12 gulipánt telepítettünk; 1990: az első fészkelésekből 9 fiókát engedünk szabadon, közülük jelenleg 1 él —; július 19-én 25-én, augusztus 6-án újabb 14 példányt kaptunk. Eddig elpusztult hat.

Repatriálás után a madarak sorsa ismeretlen. Akkor mondhatnánk, hogy ez a módszer jó, ha nemcsak az őszi elvonulásukat, hanem a tavaszi érkezésüket és eredményes költésüket is regisztrálhatnánk. Ha nem érik meg a tavaszt és nem fészkelnek, akkor az egész munka — tojásmérés, keltetés, fiókanevelés visszavadtatás — hiábavaló volt. Egyértelmű bizonyíték eddig alig akad erre.

Éppen ezért a július 19-én kapott fiókák nyakát, melltoit sárga festékanyaggal jelöltük meg. Kérjük, ha valaki ilyen szelíd, „színezett” gulipánt lát, ne bántsa azt. Megfigyelését közölje a Kiskunsági Nemzeti Park szegedi irodájával. Ennek címe: 6724 Szeged, Föltámadás u. 29.

A madarakat és szaporulatukat az élőhelyükön kell megvédeni. Néhány széles ökológiai tűréshatárú faj kivételével máshol nem is lehet. Ezt a természetvédelem jogszabályai is így írják elő a legtöbb európai országban. Magyarország sem kivétel ez alól. A rendeleteket — ha hatékonyan akarjuk valamely faj védelmét biztosítani — be kell (kellene) tartani. Amennyiben ez kompromisszumokkal elérhető, azokkal, ha nem, a törvény által biztosított bírságolással kell ezt nyomatékosítani.

Emlékeztetőül: „Fokozottan védett állatfaj egyedének szaporodását jelentősen zavaró tevékenység esetén az egyed pénzben kifejezett értéke” a mérvadó. (Gulipán és kiskócsag esetén 30 ezer forint/példány.) Ugyancsak megiszívleendő, hogy „hazai állományának fennmaradását veszélyeztető tömeges pusztulás előfordulása esetén az elpusztult egyedek pénzben kifejezett értékének legfőbb útiszerezése” róható ki.

Az elmaradt felelősségrevonás a

tapasztalatok szerint csak konzerválva a fennálló áldatlan állapotokat. Egy kiszabott több millió forintos bírság — amely a pusztulással évente ismétlődne — valószínűleg serkenténé az áttérést a természet — és környezetbarátabb technológiára. Végre teljesülhetne a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet védelmi előírása, miszerint: „A TK területén megengedhető gazdálkodási tevékenységet a természet és tájvédelem érdekeinek figyelembevételével azok sérelme nélkül kell végezni.” Ehhez kapcsolódik egy rendelkezés is: „A TK rendeltetését érintő, már korábban jóváhagyott területrendezési, fejlesztési, halgazdálkodási stb..., közép és hosszú távú terveket felül kell vizsgálni és szükség esetén el kell végezni: a TK rendeltetésének megfelelő módosításokat.”

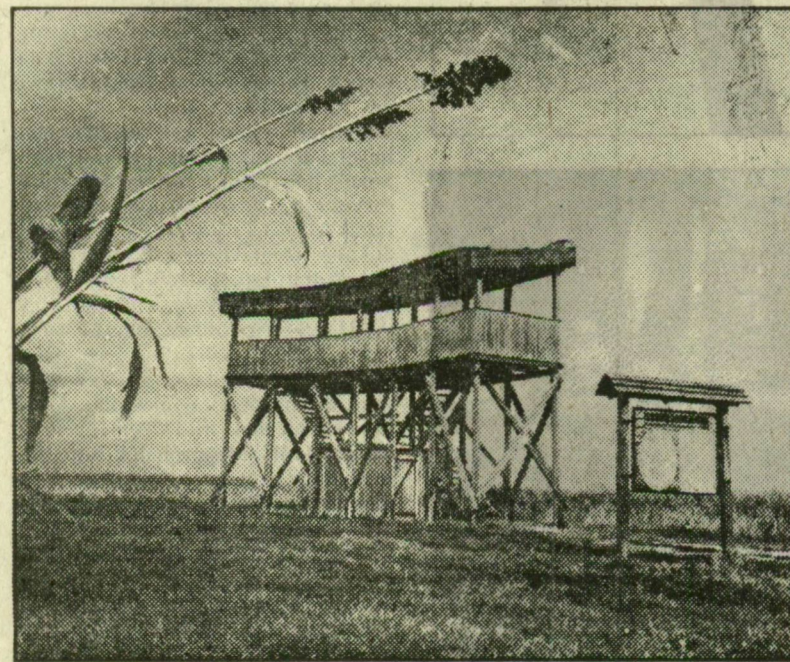
Akkor megszakadhatna a gulipánpusztulás láncolata:

1985: 40 pár szaporulata, 200 tojás ment tönkre; 1986: 10 pár szaporulata, 40 tojás ment tönkre; 1987: 18 pár szaporulata, 71 tojás ment tönkre; 1989: 66 pár szaporulatából az időjárási viszonyok miatt csak 66 tojást sikerült az állatkertbe szállítani. 1990: 22 pár 80 tojása került az állatkertbe.

BAKACSI GÁBOR természetvédelmi őrk

...a fehér-tavi fertő Őrét, tornyát, kócsagját és virágát, a nádzúgás minden percét, óráját... Na, bizonyisten nem is olyan érthetetlen dolog ez, mint amilyennek látszik. A jó szándék vezethette Bakacsi Gábor természetvédelmi őrkollát. Csakhát a szándék többféle, és a tendenciózus rostálás bizony konkolý-ocsút adhat. Mert ha elolvassuk például a következő mondatot: „A természetvédelmi Őrk bicskagegyrő ebédel (és közben félszemmel nézi a) gulipán-fiókat.” Ha az egészről kiemeljük a zárójeles szelket, ugyebár másképp fut össze a nyál a szánkban... Régi lemez, hogy írásokból kiragadásokkal akár az ellenkezőjét is lehet igazolni bárminek. A mai rendszer-váltásos, aszályos időjárásban a skriblifexnek, különösen ha DNS-ből adódóan olyan félős ember, mint én vagyok, nagyon vigyáznia kell, hogy még bábakaláccsal se hajigálódzék, mert akadhat, aki nekem támad, hogy „agyon” akar-tam ütni.

Ezért szeretek üldögelni a tó

Somogyi Károlyné felvétele

gyevifertői sarkán fejnélküli Keresztelő Szent János szobránál, neki mondhatom...” Látod Atyám — zavaros a Fehértó vize, szelek bántják, s vihar korbácsolja hajait. A madártant — több mint három évtizede — Beretz Péter Bától tanultam, s skibriflex természetem is tőle kaptam. A szeretett tó madarainak pusztulásáról 1964-ben írtam először (Cs. Gy. és Zalányi Sámuel: Madáráttelepülések a szikéséken, a szegedi Fehértóról a pusztaszeri Búdösszékére. Élővilág (IX. évfolyam, 3. szám). Azóta több száz fehér-tavi írásban — tudományos dolgozatban és tárcákban igyekeztem Nekünk, szegedieknek — a Mi tavunk lakóit megismertetni, megszerettetni... lehet, hogy nem sikerült? Szűrös bábakaláccsal dobáloztam volna fűzbarkaselyme helyett?

Negyed évszázad telt el, ezalatt sok mindent megfigyelhettem, tapasztaltam a madarak életéről s a „velük élő” emberekről. Jót is! Megértettem, hogy a halgazdaság és a természetvédelem bizony elmentéses érdekelttségű. S megpróbáltam ezt a föloldhatatlannak látszó örökséget föloldani, mögbékiteni a feleket, hogy a legfontosabb, a madaraink léte biztosított legyen. S erre ma minden remény megvan! Ez év június 19-én Szegeden a Környezetvédelmi Minisztérium, a Kiskunsági Nemzeti Park és az Állami Gazdaság vezetői, szakértői közös értekezletén döntöttek. „A jövőben meg kell találni a két ágazatnak a közös hangot, túl a jogibírságolási eszközökön” — hallgattam örömmel. Az új politikai-jogi struktúrában szembe kell nézni a természetvédelem és gazdálkodás együttthaladásának anyagi-konkurrenciával. Ez a megoldás kulcsa!

Évtizedes vita után — ha azt akarjuk, hogy a Fehértavon első legyen a madárvédelem — márpedig én nagyon szeretném — akkor a fokozottan védett fajok költőfoltjait ki kell vonni a termelésből. Ez pénzbe kerül, s ezt a minisztériumnak kell biztosítania. (Sok minden számba jöhet; például nyereségadóalap-visszatérítés, vízdíjtámogatás, kompenzáció vagy kedvezőtlen adottságú státusz biztosítása, stb.) Hiszem, erre lesz megoldás, az eddigi kutatási eredmények is ezt bizonyítják. De addig, a döntés megszületéséig, mint évek óta látjuk, a gulipánok, s más fajok ivadékainak pusztulása (így, vagy úgy) a sorsuk! S ebből a szerencsétlenségéből utólagos bírságolás nem vezet sehova, a madárellettel való zsarolás szörnyűség! Mert nem szabad, hogy elpusztuljon egy tojás, egy fióka sem. S erre ma még, itt és most, a más, nyugodt fészkelőhelyre „zavarásnál átirányításnál” jobb megoldás nincs. Ne itt „termeljen” a megsemmisülő fokozottan védett madárfaj ivadéka milliós pénzbírságot, hanem ideiglenesen, tágabb környékünkön másfelé boldogan nevelje fiókáit. S a döntés, az itteni élőhely biztonsága után újra visszaköltözik, újra boldogan együtt leszünk, mint oly régen már... Aki szelet vet, alig árat. Atyám... s mond légy szíves, miért van az, hogy sokszor nem tudja a bal kéz, mit tesz a jobb. ... hiszen a közös békét és madársorsokat rendező KNP — ÁG — Minisztérium kézfogását szaggatja a másik... Miért?

Asszisi Szt. Ferenc mondta: „kérdézd meg a madarat mi jó neki, s ő válaszol szemével, szavával, fiókája melegével” — értem én te szegény gulipán, nem pénzbírságot szeretnél szülni pelyheseid árán... értelek és szeretlek én nagyon, ezért is, mög mindenért... ugye érted azért, fejnélküli Szent Atyám.”

Fehértó-fertőn, Szent János szobra alatt, 1990 augusztusában: CSIZMAZIA GYÖRGY